

Національна академія наук України
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка

ВЕЛИКИЙ НАУКОВИЙ ПРОЕКТ

ОСТАП ВИШНЯ

НЕВЕСЕЛЕ ЖИТТЯ

ДОКУМЕНТАЛЬНА БІОХРОНІКА

УПОРЯДКУВАННЯ ТЕКСТІВ, ВСТУПНА СТАТТЯ
ТА ПРИМІТКИ С. А. ГАЛЬЧЕНКА

Харків
«ФОЛІО»
2020

Видатний український гуморист ХХ століття Остап Вишня належить до тих письменників, про яких не скажеш, що їхнє життя відображене (хоча б частково) у їхніх творах, тому біографам доводиться вишукувати факти для життєпису серед інших джерел, насамперед, із архівних фондів, які ще донедавна були закритими. Весь довоєнний архів письменника загинув повністю, адже після арешту чоловіка Варвару Олексіївну Губенко-Маслюченко із її десятирічною донечкою Машею каральні органи викинули із власної кооперативної квартири в харківському будинку «Слово». У тих екстремальних умовах жінка подбала про збереження архіву і перевезла його до тітки Юлії Йосипівни Новикової на вул. Пермську, 13.

На жаль, перелякані родичі, очевидно, знищили цей архів одразу ж після виїзду Варвари Олексіївни з Харкова у 1935 р. У 1985-му я як працівник відділу рукописів Інституту літератури ім. Т. Шевченка Академії наук УРСР, одержавши від доньки Остапа Вишні Марії Михайлівни Євтушенко повноваження на пошуки архіву, поїхав до Харкова, але вже нічого не знайшов у тому приватному будинку. Спадкоємці Ю. Й. Новикової стверджували, що архів знищено в роки німецької окупації в 1941—1943 рр., у що повірити було важко: невже для окупантів могло бути таким страшним і ненависним ім'я репресованого радянською владою Остапа Вишні?

Власники будинку проговорилися, що в них був навіть бюст письменника Остапа Вишні, але його розбили тоді ж у дні війни і закопали десь у сараї. Я готовий був провести археологічні розкопки, але літній хворий чоловік Микола Новиков згодився віддати мені дві меморіальні речі — різьблену дерев'яну книжкову полицку і настільну лампу, які колись належали Остапу Вишні. Я привіз їх до Києва, де вони тепер експонуються в Національному музеї літератури України. Я фізично не зміг прихопити з собою ще одну полицку і просив забрати її тодішнього керівника Харківського літературного музею Анатолія Перерву.

* * *

Літературна й життєва долі Остапа Вишні тісно взаємозв'язані. Його фейлетони, надруковані 1919—1920 рр. в газетах «Трудова громада» і «Народна воля» під псевдонімом Павла Грунського в Кам'янці-Подільському — тодішній столиці

Української Народної Республіки, стали вже в 1920 р. причиною його першого арешту. Але завдяки В. Еллану (Блакитному), який довів деяким членам тодішнього уряду, що ці твори не ворожі до радянської влади, П. М. Губенко стає спочатку перекладачем у газеті «Вісті» й відповідальним секретарем «Селянської правди», а потім і письменником-фейлетоністом Остапом Вишнею.

Для ліквідації неписьменності села «усмішки» Остапа Вишні зробили не менше, ніж лікнепи, а міський житель почав говорити мовою Шевченка, що теж мало неабияке значення для здійснення процесу українізації, яка проводилася у двадцятих роках.

Про величезну популярність творів Остапа Вишні у двадцяті роки написано дуже багато, адже його читали й видавали в республіці найбільшими після Тараса Шевченка тиражами. У 1928 р., наприклад, вийшло близько тридцяти збірників і збірничків його творів переважно в серії дешевої бібліотеки, розрахованої на сільського читача.

Цілком негативно оцінювали творчість Остапа Вишні лише вульгарні тлумачі літератури й донощики, чіпляючи письменникові один за одним ярлики, борючись так за «ідейність» (псевдоідейність!) літератури.

Арешту Остапа Вишні передували публікації, які важко назвати статтями. Це були, по суті, політичні ордери на арешт письменника. Поява подібних статей, спрямованих проти того чи того митця, означала, що над ним уже навис дамоклів меч репресій і кожної миті митець може бути заарештований.

Літературний побратим Остапа Вишні Б. Вірний (Антоненко-Давидович), констатує факт величезної популярності й успіху серед читачів «Вишневих усмішок», водночас пророкував, що «недалеке майбутнє несе забуття» їх авторові. О. Полторацький, названий у літературних колах Полторадурацьким, у своїй ганебній геростратівській статті «Що таке Остап Вишня» писав: «Контрреволюціонер, нахабно халтурячи, насмілювався у зашифрованій формі протаскувати в літературу куркульські ідеї, колишній петлюрівець, що змінив вогнепальну зброю на перо “гумориста”». Але й цього було замало теоретикові авангардизму, і він називає «короля українського гумору»... «фашистом і контрреволюціонером» і закликає «трактори нашої сучасності» пройти по садках вишневих усмішок. А після арешту Остапа Вишні цей самий літературнокритичний версифікатор із якоюсь патологічною зловтіхою зізнавався: «Тепер я щасливий відзначити, що подібне уже сталося і що моя стаття стає епітафією на смітникові, де похована «творчість» Остапа Вишні»¹.

Розвінчували і цькували не одного Остапа Вишню, але найгостріші та найотруйніші стріли летіли у працівників гумористичного цеху: сміятися в роки грандіозних успіхів на колективізованій ниві чи в індустріалізованій промисловості було не те що не модно, а й небезпечно. Усмішку могли сприйняти як насмішку. Але цех гумористів не міг зрадити своєму основному покликанню — писати для

---

¹ Полторацький О. Що таке Остап Вишня // Радянська література. — 1934. — № 4. — С. 179.

людей і про людей веселі твори, а тому його повністю ліквідували (репресували) «не індустріалізованим»: одного за одним було не лише викинуто з літератури сатириків й «фейлетоністів-вишніянців», а й знищено фізично майже всіх українських письменників-гумористів, зосібна й рідного брата Остапа Вишні Василя Чечвянського.

Першим серед гумористів постраждав Остап Вишня, однак упродовж кількох років цькування він не втрачав оптимізму і свого «вишневого» гумору, гіркі нотки якого звучали навіть у слідчому ізоляторі по вулиці Чернишевській в Харкові.

Трагічній «десятирічці» Остапа Вишні передувала злива критичних «антивишнівських» наскоків, починаючи з 1927 р. У хорі критичного осуду найгучніше лунали голоси Л. Гомона, М. Качанюка, Б. Вірного (Антоненка-Давидовича), М. Агуфа, С. Щупака, Г. Проня (цей вимагав «показати всім трудящим контрреволюційну суть і бездарність фашистів» — Ялового, Досвітнього, Вишні, Гжицького, Пилипенка, Ірчана, Загула, Козоріса, Бобинського...), І. Кулика. Навіть партійні лідери республіки П. Постишев, С. Косіор і М. Попов викривали «націоналістичних проводирів» Остапа Вишню і М. Хвильового. І критиковані, а згодом і критикани ставали жертвами сталінської репресивної машини, яка перемолола поступово не менше трьох генерацій у творчих, політичних (зокрема, в органах ДПУ—ОДПУ—НКВС—МДБ) та інших суспільних сферах. Атмосфера суцільного психозу пошуків «ворогів народу» породжувала і їхніх шукачів, котрі через своє безталання й політичну сліпоту вірили у псевдопатріотичні ідеологічні гасла й дуже легко могли розправитися або принаймні зламати навіть генія. Протистояти орді нездар могла тільки така мужня особистість, як Микола Хвильовий, який дав належну відповідь О. Полторацькому у памфлеті «Остап Вишня в світлі "лівої" балабайки, або...» (Пролітфронт. — 1930. — № 4). Письменник на повний голос заявив: «Усмішки Остапа Вишні я полюбив. Полюбив їх за те, що вони запашні, за те, що вони ніжні, за те, що вони жорстокі, за те, що вони смішні і водночас глибоко-трагічні...»

Що ж інкримінувалося Остапові Вишні і як було сфабриковано його справу?

Якщо антивишнівські статті з брудними політичними ярликами друкувалися в періодиці починаючи з 1927 р., то ордер на арешт письменника було підписано 7 грудня 1933 р. Саме відтоді почався відлік днів печальної «десятирічки», про що свідчить облікова картка ув'язненого (зека) Губенка Павла Михайловича (Остапа Вишні), доступ для ознайомлення з якою був дуже складним (цей документ зберігався в Ухтинському архіві Міністерства внутрішніх справ Комі АРСР, дозвіл на його копіювання було надано мені 1989 р.). 7 грудня заарештували В. Гжицького, а Остап Вишня ще «гуляв на волі», хоча на вулиці його супроводжували типи в чорних пальтах із піднятими хутряними комірами. Одного дня він отримав телеграму від знайомого егеря із запрошенням приїхати на полювання й зібрався туди із Григорієм Епіком, але, просидівши півдобы на вокзалі, мусив повернутися додому: через велику хуртовину не ходили поїзди. Уже після арешту з'ясувалося, що телеграма була «липовою»: егер, який запрошував на полювання, ні сном ні духом про таємничий виклик не знав.

25 грудня 1933 р. за особистим розпорядженням голови ДПУ УРСР Балицького було ухвалено постанову, в якій стверджувалося, що «перебування письменника на волі — небезпечно» і що необхідно взяти запобіжних заходів — «тримання під вартою». У тій самій постанові, якою відкривається справа № 737, що зберігалася в Комітеті державної безпеки Української РСР (тепер у Центральному державному архіві громадських організацій України), письменникові інкримінується: «Остап Вишня звинувачується у злочинах по ст. 54–11 К[арного] к[одексу] УРСР, які знайшли прояв у тому, що він належить до української контрреволюційної організації, що прагнула повалити Радянську владу збройним шляхом...»

26 грудня між сьомою й восьмою годинами вечора у квартирі Остапа Вишні з'явився співробітник ДПУ Шерстов з ордером. У присутності двірника Я. Питимка й Варвари Олексіївни було проведено обшук. Письменника заарештували.

Уже на схилі літ Варвара Олексіївна описала у своєму щоденнику той вечір. І ми тепер маємо повну картину того, як відбувся арешт Остапа Вишні.

«Вони прийшли рано — годині о восьмій. На дзвоник двері відчинила Соня (домробітниця — єврейка, як і завжди знедолена, що знайшла притулок в нашій родині). Павлуша кінчав переклад п'єси Шкваркіна «Чужої дитини» і цокав на машинці у кімнаті Мурочки (доньки Варвари Олексіївни. — С. Г.).

Я читала, сидячи в їдальні. Ще не встигла зреагувати на дзвоник, як через їдальню впевнено пройшли двоє вдягнених чоловіків і зайшли до кімнати дочки. Серце шалено закалаталось від передчуття. Я зайшла до кімнати... Павлуша стояв між двох незнайомих, держав у руках папірець, читаючи його. Подивився на мене й сказав:

— Ось прийшли товариші по мене. Збирай мене, Варю.

Ми перейшли в кабінет. Один з пришельців роздягнувся і сів за письмовий стіл Павлуші. Це був військовий — форма ГПУ на ньому. Павлуша стояв перед столом. Він був блідий, але тримався спокійно. Попросив мене:

— Дай мені свіжу нижню сорочку одягти.

Я принесла сорочку, і Павлуша перевдягнувся. Поки я ходила за сорочкою, вони про щось говорили «отвлеченное».

На мої запитання про те, що можна дати з собою Павлуші, відповідав схвально.

Я нагрузила портплед: подушкою, якоюсь книжкою, білизною. Дома було лише 40 кар. грошей, які я дала Павлуші. Це були останні гроші. Мали одержати за переклад п'єси. Незакінчений переклад останньої дії «Чужої дитини» дозволили взяти Павлуші з собою, аби мав його у них закінчити, не підводити театр... Наївність!

Він був чемний, на всі запитання про дозвіл щось взяти з собою погоджувався.

Ми почали прощатися. Перед тим, як одягти пальто, Павлуша зайшов у туалет, причинивши за собою двері. Один з трьох кинувся за ним і, рвонувши двері, став за ним... Одяглись, портплед поніс один з конвоїрів. Старший залишився сидіти за столом в кабінеті.

Наша Соня, наївна, трохи з придур'ю людина, почала кричати: «Куда вы забираете хозяина?» Павлуша її втихомирював, попрощався з нею. За короткий час приїхали ще 6 чи 7 чоловік і почався обшук».

Наступного дня слідчий Бордон під розписку оголосив Остапові Вишні постанову й пояснив, що арешт не є непорозумінням, у що наївно вірив письменник, і висунув звинувачення, що він буцімто належить до терористичної Української військової організації (УВО) і нібито мав особисто вчинити замах на секретаря ЦК КП(б)У П. П. Постишева (В. Гжицький мав «убити» В. Я. Чубаря). Незважаючи на категоричний протест заарештованого проти таких безглузких звинувачень, слідчий уперто домагався свого, удаючись до фізичних і психічних тортур, мотивуючи тим, що це «необхідно для народу і для більшовицької партії». Приголомшений Остап Вишня навіть запропонував свою версію, мовляв, у 1928 р. він лікував виразку шлунка в Німеччині в санаторії біля Берліна, і його можна звинувачувати в тому, що він міг стати зрадником батьківщини чи агентом німецької контррозвідки. Але Бордон домагався свого, бо сценарій планованого нового політичного процесу було, очевидно, узгоджено з вищими владними інстанціями, а тому жодних відхилень не передбачалося.

У «Споминах» видатного українського актора-бerezильця Йосипа Йосиповича Гірняка (1895—1989), якому довелося разом із Остапом Вишнею пити гірку чашу і в Харківському «домзаку» в загальній камері № 47, і у далекому Заполяр'ї в місті Чиб'ю, наведено страшні факти історії самого слідства над письменником: «Кілька днів не могли ми наговоритись про ті цинічні прийоми слідства, якими ГПУ добивалось признань вини від своєї жертви»¹.

«Я розповів Вишні, як то слідчий підсунув мені його заяву до Колегії ГПУ, в якій він признавався до приналежності до УВО і т. ін. Остап Вишня, гірко всміхнувшись, сказав, що такі заяви і йому показували — Пилипенка, Ялового і Слісаренка»².

А ось «свідчення» самого Остапа Вишні, «здобуті» Бордоном уже випробуванним насильницьким шляхом:

«В тій контрреволюційній організації, в якій я брав участь — ділянкою, де я працював, був літературний фронт. На цім фронті й проводив я свою контрреволюційну роботу.

В чому вона полягала? Насамперед в дискредитації, в обезціненні партійної лінії в радянській літературі, в компромітації пролетарської літератури, в знеціненні російської літератури і взагалі російської культури.

Всякий письменник, що вийшов з лав робочого класу, що починав свою літературну роботу з позицій інтернаціональних, дискредитувався й компромітувався, як художник, як митець, і в письменницьких колах, і в широких читацьких масах.

Натомість вихвалялися письменники з явними націоналістичними ознаками і тільки вони вважалися за справжніх художників, за талановитих митців.

Живалося заходів, щоб літературну молодь, що приходила в літературу із заводів, шахт, колгоспів, брати під свій вплив, керувати нею, спрямовуючи її в націоналістичне річище».

¹ Йосип Гірняк. З Остапом Вишнею у таборах: (уривки зі спогадів) // Україна. — 1989. — № 41 (жовт.). — С. 17.

² Йосип Гірняк. З Остапом Вишнею у таборах: продовження // Україна. — 1989. — № 42 (жовт.). — С. 16.

«Свідчення», вибиті 21 січня 1934 р., ще страшніші:

«Організація провалилась. Це було ясно. Арешт Ялового, самогубство Хвильового і т. д. — все це ознаки, що організації вже нема, що позалишалися поодинокі її члени, які також чекали на викриття й на арешти — треба було довести і членам організації, і владі, що, мовляв, хоч організація і провалилась, та все ж таки — ми ще в силі, ми ще маємо і силу, і можливість «грюкнути» дверима» востаннє, подаючи тим самим надію, що ще не все загинуло. <...>

Правду казавши, я ходив увесь час тоді в якомусь тумані, байдужий до всього і до всіх, з повсякчасними головними болями, з незовсім координованими й нормальними вчинками, викликаючи у близьких своїх і в лікарів, що мене лікували, побоювання за мій психічний стан.

Я не вдумувався глибоко в те, що говорилося, я погоджувався з усім і на пропозиції членів організації (Озерський, Досвітній, Ірчан) погодився бути виконавцем замаху на т. П. П. Постишева. Говорилося про те, що П. П. Постишев має невдовзі прийняти (балачка відбувалася в жовтні м-ці) делегацію письменників і в цей саме час я мав учинити на його замах. Як саме, з чого стріляти, як стріляти — у ці деталі я не вдавався, і чи були ці деталі розроблені, я не пам'ятаю. Револьвера в мене ніколи не було, хто мав мені дати револьвера — не пам'ятаю. Взагалі ж, — я кажу, — в той час ота сама психічна депресія позбавляла мене можливості пригадати зараз усі деталі.

Коли б мені хтось нагадав ті часи, нагадав подробиці тих балачок, міркувань і т. і., що тоді проводилися, можливо б — я й пригадав би все детальніше.

Із осіб, яких іще називали тоді, як об'єктів атентатів нашої організації, вказувалося на В. Я. Чубаря й на В. А. Балицького. Смутно пригадую, що на [В. А. Б.] (В. А. Балицького — закреслено. — С. Г.) В. Я. Чубаря мав заподіяти замах Гжицький, а на В. А. Балицького — не знаю хто. Місцем для цих атентатів було обрано майдан ім. Дзержинського під час святкування Жовтневої Революції».

Під протоколом останнього допиту, записаного, на протипагу попереднім, російською мовою, стоїть підпис Остапа Вишні, що «записано правильно», з його слів, але що ж це за зізнання і в якому стані був тоді арештований?

«Вопрос. Признаете ли Вы себя виновным в предъявленном Вам обвинении?

Ответ. Да, признаю. Я являюсь членом к[онтр]-р[еволюционной] подпольной националистической организации. В беседах между собой члены организации называли ее «Объединенным Национальным Блоком». Точно названия организации не знаю.

Вопрос. Какие цели ставила перед собой Ваша организация?

Ответ. Целью организации было свержение Советской Власти на Украине и установление Демократической Республики.

Вопрос. Какая работа проводилась организацией в последние месяцы?

Ответ. После майских арестов, после ареста Ялового и самоубийства Хвильового в организации начались разговоры о необходимости применения индивидуального террора в отношении П. П. Постышева, Балицкого и Чубаря, которых считали виновниками разгрома организации. <...> Со мной говорили о том, что я, как один из лучших и известных представителей нации, должен пожертвовать собой и взять на себя убийство Постышева.

Был намечен такой план: к т. Постышеву отправится делегация от писателей и в момент приема я в него выстрелю.

Я согласился.

Однако начались новые аресты, прием у т. Постышева делегации не состоялся и намерения своего я не выполнил. Подробные показания дам дополнительно. Протокол читал записано правильно с моих слов

Остап Вишня
Допросил Бордон».

Слідчим-фальсифікатором, який теж згодом опинився на Півночі серед своїх учорашніх жертв, було доведено існування неіснуючої терористичної організації та виявлено одного з її «учасників», Остапа Вишню, якого необхідно було знешкодити. Справа передається на розгляд судової трійки колегії ДПУ УРСР із клопотанням про застосування до письменника-«терориста» «вищої міри соціального захисту» — розстрілу. Обвинувальний висновок затвердив заступник прокурора ДПУ УРСР Крайній:

«ГУБЕНКО он же Остап ВИШНЯ мною допрошен. Подтвердил все свои показания. Обвинительное заключение подтверждаю. Предлагаю — РАССТРЕЛ.
ЗАМ ПРОКУРОРА ГПУ УССР (Крайний)

23.II.34 года».

Від 23 лютого, коли було оформлено обвинувальний висновок, до 3 березня Остап Вишня сидів у загальній камері, очевидно, не знаючи того, яке очікує на нього покарання. Із подальшого листування з дружиною видно, що вони сподівалися лише на 5 років таборів несуворого режиму, а тому вирок, оголошений 3 березня 1934 р., був для них приголомшливим: «Губенко Павла Михайловича (Остап Вишня) — приговорить к расстрелу с заменой заключением в исправтрудлагерь сроком на десять лет, считая срок с 7/XII.33 г.». Москва замінила розстріл «десятирічкою».

У книзі наказів по особовому складу Котласького перевалочного пункту за 1934 р. (її копія зберігається в місті Ухті в архіві об'єднання «Коминетфть») мені пощастило 1989 р. відшукати такий документ:

«Приказ по Котласскому перевалочному пункту

Ухтпечлага ОГПУ 11 апреля 1934 года № 99 гор. Котлас 4

Прибывшего из Харьковского домзака для отбывания меры социальной защиты з/к Губенко Павла Михайловича зачислить в списки перпункта с сего числа.

Основание: С[лужебная] записка У[четно-] Р[аспределительной] Ч[асти]».

Як розповідала Варвара Олексіївна, із Харкова до Котласа ув'язненого супроводжували у вагоні аж три конвоїри як особливо небезпечного політичного злочинця. А далі був піший етап до столиці Ухтпечлагу міста Чиб'ю. Як свідчить запис в обліковій картці Ухтинського архіву Республіки Комі, Остап Вишня «прибыл в лагерь 18.IV.34 [из] Харьковского д[ома] з[аключения]. Наименование лагеря — Ухтпечлаг

НКВД». Розташування табору не вказано, але було це ще, очевидно, не місто Чиб'ю, бо відстань між ним і Котласом дорівнювала 600 км. Невідомо, якого числа письменник вирушив у свій перший етап, що, як видно з листів В. О. Маслюченко, викликало цілком природні асоціації з етапом Чернишевського та інших царських каторжників, бо у книзі наказів за квітень-травень 1934 р. зазначено лише кількість етапованих по певних числах.

Із червня 1934 р. по 1 лютого 1935 р. Остап Вишня перебував у місті Чиб'ю, де працював у редакції табірної газети «Северный горняк», на якій поряд із силуетами Леніна—Сталіна містилися заклик «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!» і попередження «Запрещается выносить за пределы лагеря». Про роботу в редакції цієї газети найкраще розповідають записи табірної щоденника «Чиб'ю» (1934). Його, очевидно, Варварі Олексіївні передав Павло Михайлович у вересні 1935 р. під час їхньої розлуки в Кедровому Шорі.

Остапові Вишні волею трагічних обставин судилося стати літописцем першої (ювілейної) п'ятирічки Ухтпечлагу. На початку літа 1934 р., коли він опинився в Чиб'ю, очевидно, у начальника Ухтопечорських таборів Якова Мойсейовича Мороза (справжнє прізвище — Юсема), виникла ідея увічнити героїзм освоєння Півночі окремою книжкою. Творчих сил для цього було достатньо. Тільки в таборах міста Чиб'ю перебували, крім Остапа Вишні, узбецький поет і колишній нарком освіти республіки Манон Абдулайович Рамзі та російський поет і журналіст Євгеній Лідін (справжнє прізвище — Барятинський). Книжку, як видно з листування і щоденника Остапа Вишні, було підготовлено, і перший її примірник надіслано для ознайомлення в ГУЛАГ, бо вона нібито мала вийти в Москві. Доля надісланого у столицю примірника невідома, але в Центральному державному архіві Республіки Комі в Сиктивкарі мною було виявлено підготовчі матеріали до цієї книжки, зокрема й рукописи багатьох нарисів Остапа Вишні, про що варто сказати докладніше.

Книжка називалася «5 лет борьбы за недра тайги и тундры» й мала складатися з чотирьох частин. У вступній частині передбачалося подати передмови від редакції та Я. М. Мороза або кого-небудь із керівників області. До другої частини Остап Вишня мав написати такі нариси: «Ухтинская целебная вода» (5 с.), «Промысел № 4» (10 с.), «Чибью» (14 с.), «Промысел № 3 (Ярега)» (4 с.), «Печора» (обсяг не вказано), «Север огородный, север полеводческий» (24 с.). Друга частина книжки називалася «Из рассказов старых ухтинцев», і Вишні належало написати нариси «Поход на Воркуту» (19 с.), «Mens sana in corpore sano» (5 с.).

До другого підрозділу третьої частини книжки, що мав назву «Через труд к возрождению», було написано нариси про передовиків Ухтпечлагу: «П. М. Лямин» (10 с.), «Хомяков» (5 с.), «Торопов» (6 с.), «Максимович» (6 с.), «А. Ф. Морозов» (6 с.), «Романенко» (11 с.), «Бригерман» (4 с.), «Седойкин» (викреслено. — С. Г.), «Расстрелин» (3 с.).

Частина четверта складалася з нарисів, присвячених керівникам Ухтпечлагу, і називалася «Организаторы побед»: «Я. М. Мороз» (15 с.), «И. И. Косолапкин» (9 с.), «Д. И. Кузьмин» (10 с.), «Соколов» (7 с.), «Макаров» (5 с.), «Бочаров» (2 с.).

Зміст

<i>С. Гальченко. СУМНИЙ ЛІТОПИС ЖИТТЯ ВЕЛИКОГО СМІХОТВОРЦЯ.....</i>	5
ТВОРИ ТА ЛИСТИ О. ВИШНІ, СПОГАДИ ТА ДОКУМЕНТИ	23
1919—1933	25
1933—1943	157
1943—1956	589
ПРИМІТКИ	761

Науково-популярне видання

Серія «Великий науковий проект»

ОСТАП ВИШНЯ. НЕВЕСЕЛЕ ЖИТТЯ

Документальна біохроніка

Упорядник Гальченко Сергій Анастасійович

Головний редактор О. В. Красовицький

Відповідальна за випуск Л. І. Вакуленко

Художній редактор О. А. Гугалова-Мешикова

Технічний редактор Г. С. Таран

Комп'ютерна верстка: О. В. Підлісна

Коректор Р. Є. Панченко

Підписано до друку 03.02.20. Формат 70×100 1/16.

Умов. друк. арк. 63,21. Облік.-вид. арк. 58,54.

Тираж 750 прим. Замовлення №

ТОВ «Видавництво Фоліо»

вул. Римарська, 21А, м. Харків, 61057

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 5244 від 09.11.2016

Сайт та інтернет-магазин видавництва:

www.folio.com.ua

Електронна адреса:

market@folio.com.ua

Надруковано з готових позитивів

у ТОВ «Видавництво Фоліо»

вул. Римарська, 21А, м. Харків, 61057

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 5244 від 09.11.2016